

**ЗДРУЖЕНИЕ НА СТРУЧНИТЕ НАСТАВНИЦИ И РАКОВОДНИ КАДРИ ОД ЕЛЕКТРОТЕХНИЧКИТЕ, МАШИНСКИТЕ И
СООБРАЌАЈНИТЕ УЧИЛИШТА**

ЦЕНТАР ЗА СТРУЧНО ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУКА

ПРОГРАМА ЗА ДРЖАВНИ НАТПРЕВАРИ

ТЕХНИЧКО ОБРАЗОВАНИЕ – СООБРАЌАЈНА СТРУКА

**ПРОФИЛ:
ТЕХНИЧАР ЗА ТРАНСПОРТ И ШПЕДИЦИЈА**

Скопје, 2008 година

1. ВОВЕД

Програма за државните натпревари од сообраќајна струка за профилот **техничар за транспорт и шпедиција** е изработена врз основа на одлуката од состанокот на Здружението на стручните наставници и раководни кадри од електротехничките, машинските и авто-сообраќајните училишта, одржан на 22 и 23.02.2008 година во Охрид.

Во програмата се содржани области од предметите кои се предвидени за државна матура и завршен испит според Концепцијата за матура и за завршен испит во јавното средно образование во Република Македонија.

Програма за државните натпревари во образовниот профил **техничар за транспорт и шпедиција** се состои од областите по предметите: комбиниран транспорт, технологија на патен транспорт, технологија на железнички транспорт и шпедиција и шпедициско работење кои се изучуваат во трета година според нови наставни планови и програми.

Испитната програма ги содржи следните компоненти:

- Општа цел на програмата
- Содржина на испитот со:
 - спецификација на подрачјата и способностите
 - конкретизација на целите
- Опис на испитот
- Начин на оценување

2. ОПШТА ЦЕЛ НА ПРОГРАМАТА

Програма за државните натпревари од сообраќајна струка за образовниот профил **техничар за транспорт и шпедиција** има за цел да воспостави рамка на области од утврдените наставни предмети, при што, учениците како учесници на натпреварите од различните училишта за овој образовен профил би имале рамноправна и објективна можност да ги покажат своите знаења и способности. Исто така, програмата треба да биде насока и да им помогне на училиштата во процесот на создавањето и креирањето на објективните тестови преку кои ќе се вреднуваат знаењата и способностите на учесниците на натпреварите.

Од друга страна, успешното реализирање на програмата треба да биде добра подготовка во реализирањето на третиот предмет од изборниот дел на државната матура и завршниот испит предвидени со концепцијата за државна матура и завршен испит.

3.СОДРЖИНА НА ИСПИТОТ

Ред. број	НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ	ОБЛАСТИ	ЗНАЕЊА И СПОСОБНОСТИ
1.	КОМБИНИРАН ТРАНСПОРТ	ТЕХНО - ЕКОНОМСКИ СВОЈСТВА НА ВИДОВИТЕ ТРАНСПОРТ	<ul style="list-style-type: none"> - Да разликува трнспортен од превозен процес; - да дефинира транспортен синџир; - да ги познава технолошко - економските својства на видовите транспорт; - да ги препознава технолошките својства на индустрискиот транспорт; - да дефинира погонски, меѓупогонски, внатрешен и индустриски транспорт.
		ТЕХНОЛОГИИ НА КЛАСИЧЕН И КОМБИНИРАН ТРАНСПОРТ	<ul style="list-style-type: none"> - Да ги познава технологиите на класичен копнен транспорт; - да ја истакнува потребната соработка на копнен со воден и воздушен транспорт; - да ја познава важноста од кооперацијата помеѓу видовите транспорт; - да ја дефинира рационализацијата на транспортот; - да ги разликува показателите на транспортот; - да разликува комбиниран, интермодален и мултимодален транспорт; - да ги познава формите на комбиниран транспорт; - да го истакнува комбинираниот транспорт како начин за транспорт од врата до врата; - да ги класифицира технологиите на комбиниран транспорт.
		ПАЛЕТЕН СИСТЕМ НА ТРАНСПОРТ	<ul style="list-style-type: none"> - Да го дефинира палетниот транспорт; - да ги класифицира палетите; - да ги разликува палетите според намената, предностите и недостатоците; - да дефинира палетен синџир; - да ја познава техничката основа на палетизацијата; - да ја препознава опремата и уредите за манипулирање со палетите; - да ги објаснува начините на формирање и уредите за манипулирање со

			<ul style="list-style-type: none"> палетите; - да ги објаснува начините на формирање и обликување на палетни единици; - да ја познава палетизацијата при дистрибуција на стока.
		КОНТЕЈНЕРСКИ СИСТЕМ СО ТЕХНОЛОГИЈА НА ТРАНСПОРТ НА КОНТЕЈНЕРИ	<ul style="list-style-type: none"> - Да ја дефинира контејнеризацијата и контејнерски синџир; - да ги класифицира контејнерите според намена, видот на стока, материјалот и др.; - да ги идентификува ознаките на контејнерите; - да разликува контејнерски терминали; - да ги познава начините на складирање на контејнери; - да ги идентификува постројките на контејнерски терминали; - да ги разликува технологиите на комбиниран транспорт на контејнери; - да ги познава технологиите на транспорт на контејнери со транспортни средства од: патен, железнички, воден транспорт.
2.	ТЕХНОЛОГИЈА НА ПАТЕН ТРАНСПОРТ	ПЛАНИРАЊЕ НА ТРАНСПОРТОТ И ДОКУМЕНТАИЈА ЗА ТРАНСПОРТОТ	<ul style="list-style-type: none"> - Да ги дефинира елементите и фазите за планирање на транспортот; - да ги опишува можните начини на транспорт за различни видови на стока; - да ги дефинира можните транспортни патишта и возила; - да ги идентификува можните попатни задржувања; - да избира оптимални транспортни патишта и возила; - да го дефинира времето на транспорт; - да ги идентификува и разликува документите за внатрешен и меѓународен транспорт; - да го објаснува договорот за меѓународен превоз на стоки CMR; - да ја објаснува примената на TIR и ATA како и предностите со нивната примена; - да ги познава документите за возачот, стоката и возилото.
		ДОЗВОЛЕНО ВРЕМЕ НА ВОЗЕЊЕ ПРИ ТРАНСПОРТОТ	<ul style="list-style-type: none"> - Да го дефинира поимот дозволено време на возење при транспортот; - да го препознава дозволеното време на возење при транспорт во Р. Македонија; - да го формулира влијанието на дозволеното време на возење при

			<p>планирање на транспортот;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да ги препознава начините на проверка на времето на возење; - да ги препознава уредите за проверка на времето на возење; - да ги идентификува последиците од пречекорувањето на дозволеното време на возење.
		ТРОШОЦИ ВО ПАТНИОТ ТРАНСПОРТ	<ul style="list-style-type: none"> - Да ги дефинира трошоците во патниот транспорт; - да ги објаснува трошоците на возилото, возачот и останатите трошоци при транспорт; - да утврдува транспортни трошоци по километар, по час; - да објаснува начин на утврдување на транспортна услуга; - да дефинира транспортна понуда.
		ПРЕВОЗ НА ОПАСНИ МАТЕРИИ	<ul style="list-style-type: none"> - Да ги препознава прописите кои го регулираат превозот на опасни материи; - да ја селектира потребната документација за превоз на опасни материи; - да ја препознава потребната опрема при превоз на опасни материи; - да го објаснува начинот на превоз на опасни материи; - да ги опишува посебните мерки на безбедност при транспорт на опасни материи; - да ги препознава ознаките на возилата кои превезуваат опасни материи; - да ја опишува постапката за пресметување на превозни трошоци за транспорт на опасни материи; - да ја опишува постапката во случај на сообраќајна незгода при транспорт на опасни материи.
3.	ТЕХНОЛОГИЈА НА ЖЕЛЕЗНИЧКИ ТРАНСПОРТ	ПОДГОТОВКА ЗА ПРИЕМ И ПРИЕМ НА ПРАТКИ НА ПРЕВОЗ	<ul style="list-style-type: none"> - Да ја познава постапката за нарачување и избор на коли/вагони; - да го опишува пакувањето и обележувањето на пратките; - да го опишува начинот на евиденција на товарните листови; - да го дефинира превозниот пат; - да разликува правилно од неправилно пополнет товарен лист; - да ја објаснува постапката при прием на пратки на превоз; - да ја познава постапката при проверување на содржина на пратка; - да ја познава постапката за утврдување на граници на товарење;

			<ul style="list-style-type: none"> - да ја опишува постапката за утврдување на масата на пратките; - да ја опишува важноста на пломбирањето на колите.
		ПОСТАПКА ЗА ВРЕМЕ НА ПРЕВОЗ НА ПРАТКИ И НИВНО ИЗДАВАЊЕ	<ul style="list-style-type: none"> - Да ја опишува постапката при превоз на пратки; - да ги познава роковите за утовар, предавање и истовар на денковни и колски/вагонски пратки; - да ја објаснува постапката при претовар на пратки; - да ја објаснува потребата за придружник на пратката; - да идентификува случаи на оставање пратки и коли во станица. - да ја објаснува подготовката за издавање на пристигнатите пратки; - да дефинира реекспедиција на пратки; - да ја опишува постапката при издавање на пратки (заведување на товарните листови во магацинска книга на пристигнување, при известување на примачот за пристигнување на пратката, откупувањето на товарниот лист); - да ги разликува задачите на вработените во процесот на издавање на пратки.
		ПРЕСМЕТУВАЊЕ НАПРЕВОЗНИ ТРОШОЦИ	<ul style="list-style-type: none"> - Да ги идентификува деловите на тарифа за превоз на стока; - да дефинира основни елементи за пресметување на превознина при превоз на пратки.
4.	ШПЕДИЦИЈА И ШПЕДИЦИСКО РАБОТЕЊЕ	ПОИМ ЗА ШПЕДИЦИЈА	<ul style="list-style-type: none"> - да ги дефинира основните поими во шпедицијата и шпедитерското работење; - да го разбира значењето на меѓународната шпедиција во меѓународната размена на стоки и услуги; - да ги истакнува целите и функциите на меѓународната шпедиција во надворешното трговско работење и меѓународниот транспорт; - да ја објаснува поделбата на шпедициите; - да ги објаснува правата и обврските на учесниците во царинската постапка според видот на застапување; - да ги познава стручните организации на меѓународната шпедиција.

		ШПЕДИТЕРСКО РАБОТЕЊЕ	<ul style="list-style-type: none"> - Да ја познава организациската поставеност на шпедициите; - да ги истакнува предностите на шпедициското работење; - да ги објаснува работите на шпедитерот при увоз, извоз и транзит на стока; - да ги набројува документите кои се употребуваат во шпедициското работење и транспортното осигурување; - да ги разликува видовите на превозни документи (CMR, KONOSMAN, CIM, AWB, TIR и ATA KARNET).
		ЦАРИНСКО ДОЗВОЛЕНО ПОСТАПУВАЊЕ И ЦАРИНСКИ ПОСТАПКИ	<ul style="list-style-type: none"> - Да објаснува класифицира и познава основните карактеристики на видовите царинско дозволено постапување; - да го објаснува поимот царинска постапка; - да ги класифицира видовите на царински постапки; - да ги познава обврските на учесниците во царинските постапки; - да ги објаснува активностите за царинење на стоката; - да ги опишува начините на внесување на стока во царинското подрачје на РМ; - да ги познава придружните документи за царинска постапка, роковите, правата и обврските на одговорните лица во царинската постапка; - да ги истакнува начините на пуштање на стока во слободен промет; - да ги разликува случаите и видовите на повреди на царинската постапка.
		ЦАРИНСКА ДЕКЛАРАЦИЈА (ЕЦД ЗА ПУШТАЊЕ НА СТОКА ВО СЛОБОДЕН ПРОМЕТ)	<ul style="list-style-type: none"> - Да ги познава начините и формите на поднесување на царинските декларации, нивните карактеристики, како и времето и местото на поднесување; - да го дефинира поимот Единствен Царински Документ (ЕЦД); - да ги разликува видовите на ЕЦД за секоја царинска постапка (сетови на ЕЦД); - да ја познава постапката за изготвување на ЕЦД за увоз, извоз, транзит и складирање на царинска стока; - да ги согледува предностите на пренос на информации по електронски пат; - да ја познава постапката за пополнување на царинските декларации;

			<ul style="list-style-type: none">- да ги познава одговорностите и правата на лицата кои потпишуваат царински декларации;- да ги идентификува документите кои се приложуваат кон царинската декларација;- да ги објаснува условите и начините на проверка, прифаќање и поништување на царинската декларација;- да ги познава постапките за преглед на царинската стока;- да ја опишува постапката на земање мостри;- да ги разликува документите за наод на стока на царинскиот орган (записници);- да ја познава постапката на редовен извоз.
--	--	--	--

4. ОПИС НА НАТПРЕВАРОТ

Натпреварувачите добиваат објективен тест од околу 45 прашања.

Времетраењето на натпреварот е 120 минути.

На натпреварот објективниот тест се решава писмено или компјутерски (доколку, домаќинот на натпреварите има техничка можност за ваква реализација), без користење на литература, додека потребните табели, граfiци, слики, скици и сл. се даваат во прилог на објективниот тест.

Тестот треба да биде концепиран со подеднаква застапеност на бројот на прашањата и бодовите во однос на наставните предмети кои се застапени во програмата.

Во тестот се застапени испитни задачи од следните видови:

- задачи во кои ученикот треба да избере еден точен од повеќе понудени одговори;
- задачи во кои се бара на исправен начин да се поврзат понудените алтернативи;
- отворени задачи - задачи во кои треба на означеното место да запише одговор;
- задачи во кои ученикот треба да ја покаже целата постапка на решавање.

Застапеноста на видовите прашања е дадена во спецификациската мрежа на тестот.

За време на решавањето на тестот ученикот може да користи калкулатор.

5. СПЕЦИФИКАЦИСКА МРЕЖА НА ТЕСТОТ

Во следнава шема е дадена бројната и бодовната застапеност на видовите прашања во однос на наставните предмети.

Бројот на испитните задачи од секое подрачје кои вклучуваат и одредена група способности ќе биде соодветен на рамномерната застапеност во однос на вкупниот број испитни задачи кои ќе ги содржи тестот.

ВИДОВИ ПРАШАЊА	НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ				БОДОВНА ЗАСТАПЕНОСТ
	Број на прашања во П1	Број на прашања во П2	Број на прашања во П3	Број на прашања во П4	
В1	4-6	4-6	4-6	4-6	
В2	2-3	2-3	2-3	2-3	
В3	1-3	1-3	1-3	1-3	
В4	0-1	0-1	0-1	0-1	
БРОЈНА ЗАСТАПЕНОСТ	7-13	7-13	7-13	7-13	
БОДОВНА ЗАСТАПЕНОСТ	24-26	24-26	24-26	24-26	
				100	

В1 - вид на задачи во кои ученикот треба да избере еден точен од повеќе понудени одговори;

В2 - вид на задачи во кои се бара на исправен начин да се поврзат понудените алтернативи;

В3 - вид на отворени задачи во кои треба на означеното место да запише одговор;

В4 - вид на задачи во кои ученикот треба да ја покаже целата постапка на решавање.

П1 - наставен предмет бр 1. (комбиниран транспорт)

П2 - наставен предмет бр 2. (технологија на патен транспорт)

ПЗ - наставен предмет бр 3. (технологија на железнички транспорт)

П4 - наставен предмет бр 4. (шпедиција и шпедициско работење)

6. КРИТЕРИУМИ ЗА ОЦЕНУВАЊЕ, ВРЕДНУВАЊЕ И РАНГИРАЊЕ

Максималниот број на бодови што може да се освојат е 100.

Точниот одговор на задачите со повеќечлен избор во кои се бара ученикот да избере еден одговор од понудените се вреднува со 1 бод. Доколу во ваквиот тип на задачи треба да се избераат повеќе одговори од понудените се вреднува секој точен одговор со еден бод.

Задачите на кои се бара на исправен начин да се поврзат понудените податоци се оценуваат со по 1 бод за секој точен одговор.

Точниот одговор во задачите на кои се бара директен кус одговор (со еден или неколку зборови), се оценува од 1 до 3 бода.

Задачите на кои се бара да се покаже целосната постапка на решавање на задачата, решавање на проблемска ситуација, да се дискутира, образложува и слично, се оценуваат така што одделно се оценува точното решавање во секоја фаза (чекор) од барањата на задачата.

Рангирањето на резултатите покажани на тестот се врши според Правилникот за учество, организација и спроведување на државните натпревари на учениците од електротехничките, машинските и сообраќајните училишта.